

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 338.1:355.48:316.4

DOI <https://doi.org/10.32782/СМІ/2024-12-22>**Антонюк Д.А.**

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та адміністрування,
Національний університет «Запорізька політехніка»;
віцепрезидент,
Запорізька торгово-промислова палата

Жуков В.В.

аспірант,
Національний університет «Запорізька політехніка»

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ: УРОКИ ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

В статті досліджено світовий досвід відбудови після військових конфліктів для визначення ключових чинників успіху та викликів, а також розробки рекомендацій для планування й реалізації повоєнного відновлення України. Використано метод аналізу літературних джерел, історичних кейсів реконструкції з Європи, Азії та Близького Сходу, на основі чого проведено узагальнення та порівняння прикладів повоєнної відбудови. Визначено ключові фактори успіху післявоєнного відновлення, серед яких: міжнародна підтримка, соціальна згуртованість, відновлення інфраструктури та інтеграція постконфліктного населення. Сформульовано рекомендації для України, спрямовані на пріоритизацію соціальних програм, економічну модернізацію та екологічну стійкість. Практична значущість полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані для розробки національної і регіональних стратегій відновлення, залучення міжнародної допомоги та впровадження ефективних програм реконструкції країни.

Ключові слова: повоєнна відбудова, досвід післявоєнного відновлення, економічна модернізація, реконструкція інфраструктури, міжнародна допомога, соціальна згуртованість.

Antoniuk Dmytro

National University Zaporizhzhia Polytechnic;
Zaporizhzhia Chamber of Commerce and Industry

Zhukov Vitalii

National University Zaporizhzhia Polytechnic

WORLD EXPERIENCE OF POST-WAR RECONSTRUCTION: LESSONS FOR MODERN UKRAINE

The full-scale war in Ukraine has caused unprecedented destruction to its economy, infrastructure and social structure. This paper aims to analyse the experience of post-conflict reconstruction in the world to identify key success factors, challenges and practical recommendations for Ukraine's recovery. The research methodology includes a review of international case studies with a focus on examples from Europe, Asia and the Middle East. The main findings highlight the importance of international support, political commitment, public engagement, and infrastructure recovery. Lessons from the success of the Marshall Plan in Europe demonstrate the transformative role of coordinated financial assistance. Countries such as Germany and Italy have used external assistance to rebuild their economies and infrastructure, with an emphasis on political reform and transparency. Similarly, Finland's approach has emphasised the importance of public participation and social cohesion in ensuring effective public housing and infrastructure projects. Nepal's experience highlights the importance of psychological support and integration of displaced populations, while the Middle East illustrates the challenges of long-term instability and weak governance. For Ukraine, the study suggests prioritising the rebuilding of critical infrastructure, improving the efficiency of international aid management, and creating favorable conditions for the development of small and medium-sized businesses. Emphasis should be placed on social programmes to address the needs of displaced people and veterans, as well as environmental recovery efforts to combat the environmental damage caused by the war. These measures should be integrated into a comprehensive national strategy that aligns international assistance with local development goals, ensuring sustainable economic modernisation and social stability. This study provides practical implications for economists, politicians and international stakeholders, supporting the development of reliable strategies for Ukraine's post-war recovery and integration into the European Union.

Keywords: post-war reconstruction, post-war recovery experience, economic modernisation, infrastructure reconstruction, international assistance, social cohesion.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна, яка триває в Україні, спричинила руйнівні наслідки для економіки, інфраструктури та соціального життя країни. Міста та села залишаються в руїнах, мільйони гро-

мадян втратили домівки, роботу та доступ до базових послуг. У таких умовах питання повоєнної відбудови набуває особливої важливості. Уже сьогодні, навіть у розпал бойових дій, необхідно думати про майбутнє –

розробляти стратегії, оцінювати масштаби руйнувань, залучати міжнародну допомогу та закладати основи для відновлення країни [1–3].

Україна стикається з безпрецедентним завданням: відбудова повинна не лише компенсувати втрати, а й створити нові можливості для сталого розвитку, модернізації та інтеграції в європейський простір. Світовий досвід показує, що такі масштабні реконструкції потребують скоординованих дій на всіх рівнях – від місцевого до міжнародного, а також врахування історичних уроків інших країн, які пережили подібні виклики.

У світовій історії існує багато прикладів, коли країни, повністю зруйновані війною, знову поставали з руїн. Однак успішних кейсів не так вже й багато. Досвід показує, що результати відбудови залежать від багатьох факторів: рівня руйнувань, географічного положення, внутрішніх ресурсів і, найважливіше, зовнішньої підтримки. Найявністю міжнародної допомоги – фінансової, технічної та політичної – ключовий чинник успіху у більшості випадків.

Тому важливим є аналіз світового досвіду відновлення після конфліктів. На основі прикладів реконструкції з Європи, Азії та Близького Сходу виділимо основні чинники успіху, а також проаналізуємо, як ці уроки можуть бути використані для планування повоєнної відбудови України. Особлива увага буде приділена ролі зовнішньої підтримки, політичної волі та стратегічного бачення, які є критично важливими для відновлення нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відновлення після конфліктів є складним процесом, що вимагає врахування різноманітних соціальних, економічних і політичних факторів.

Для узагальнення світового досвіду відбудови найбільш показовими прикладами є Німеччина, Італія, Польща та Фінляндія. Ці країни демонструють різноманітні підходи до реконструкції в залежності від соціально-економічних, політичних та культурних контекстів.

Після закінчення Другої світової війни значна частина Європи була спустошена. Великі промислові міста зазнали руйнувань, міждержавна торгівля практично припинилась, мільйони людей перебували в таборах для біженців, залежачи від гуманітарної допомоги, яку надавали фонди новоствореної у 1945 р. ООН. У багатьох країнах відчувався брак продовольства, а зруйнована транспортна інфраструктура обмежувала темпи відновлення економіки. Наприклад, у більшості західноєвропейських країн сільськогосподарське виробництво становило 83% довоєнного рівня, промислове – 88%, а експорт – лише 59% порівняно з 1938 р. [4].

Після Другої світової війни Німеччина пережила масштабну відбудову, що була підтримана планом Маршалла, який надав фінансову допомогу для відновлення інфраструктури та економіки [5]. Цей план не лише сприяв відновленню фізичної інфраструктури, але й стимулював соціально-економічний розвиток, що дозволило Німеччині стати однією з провідних економік Європи. Важливим аспектом відбудови було також впровадження нових політичних і економічних структур, які підтримували ринкову економіку та демократичні цінності [6].

В Італії, відбудова також проходила під впливом зовнішньої допомоги, зокрема через план Маршалла,

але зосереджувалася на відновленні промисловості та інфраструктури, що було необхідно для відновлення економіки, яка зазнала значних втрат під час війни [5]. Італійський уряд реалізував програми, які включали модернізацію сільського господарства та промисловості, що сприяло економічному зростанню в 1950-х роках.

Польща, яка також зазнала великих руйнувань під час війни, зіткнулася з викликами відбудови в умовах соціалістичного режиму. Відбудова в Польщі була зосереджена на відновленні міст, зокрема Варшави, яка була практично знищена. Польський уряд реалізував плани централізованого управління, що дозволило швидко відновити інфраструктуру, хоча й з обмеженими ресурсами. Важливим аспектом було також залучення міжнародної допомоги, яка допомогла в реалізації проектів відновлення [6].

Фінляндія, з іншого боку, після війни зосередилася на відновленні соціальної інфраструктури та житлового фонду. Важливим елементом фінської відбудови стало залучення громади до процесу відновлення, що дозволило створити більш стійкі та адаптивні рішення [7]. Країна також отримала міжнародну допомогу, яка сприяла відновленню економіки та інфраструктури. Після війни Фінляндія реалізувала програми, спрямовані на покращення житлових умов та соціального забезпечення, що стало основою для подальшого економічного зростання.

Після конфліктів на Балканах акцент було зроблено на відновленні інфраструктури та створенні стабільних політичних інститутів. Наприклад, у випадку Боснії і Герцеговини, міжнародні організації, такі як ООН і НАТО, відіграли ключову роль у забезпеченні безпеки та стабільності, що стало основою для економічного відновлення [8]. Важливим аспектом було також залучення місцевих громад до процесу відбудови, що сприяло зміцненню соціальної згуртованості [9].

Азія, зокрема Непал, демонструє інший підхід до відновлення після конфліктів. Дослідження показали, що психічне здоров'я біженців і жертв політичного насильства є критично важливим для їх інтеграції в суспільство [10]. У Непалі, наприклад, виявлено, що жінки та літні люди мають вищі показники посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що вимагає спеціалізованих програм підтримки. Це підкреслює важливість врахування соціальних факторів у процесі відновлення.

На Близькому Сході, де конфлікти тривають десятиліттями, відновлення часто ускладнюється економічними та політичними викликами. Наприклад, у Лівії та Сирії спостерігається продовження старих практик управління, що ускладнює реформи [11]. Важливою є також роль міжнародних акторів у стабілізації регіону, хоча їхні зусилля часто стикаються з місцевими політичними реаліями та культурними особливостями [12]. Відновлення в таких умовах вимагає комплексного підходу, що включає не лише економічні інвестиції, але й соціальну інтеграцію та політичний діалог [13].

О. Вовченко та Н. Петренко [14] аналізують досвід післявоєнного відновлення економік Європи після Другої світової війни. Автори визначають основні інструменти консенсусного підходу, які можуть бути застосовані для відновлення економіки України: лібе-

ралізація економіки, створення великої кількості робочих місць, експортоорієнтованість та покращення інвестиційної привабливості. В. Гринів та О. Клепанчук виявляють взаємозв'язки між активізацією інвестиційної діяльності та можливістю післявоєнного відновлення торговельної галузі України, наголошуючи на важливості інноваційних зрушень для результативного розвитку торгівлі в післявоєнний період [15]. Т. Пікуля зазначає, що всі завдання воєнного часу та післявоєнного відновлення, потребують спроможних державних інституцій, ефективних систем і процесів, підготовлених державних службовців на всіх рівнях державного управління [16].

І. Хмарська разом із колегами [17], узагальнюючи вплив війни на соціально-економічні процеси в Україні, визначає сутність післявоєнного відновлення економічної системи як складний, багатовекторний процес, спрямований на запуск економіки України, зокрема окремих галузей, що втратили свою активність або можливості для реалізації

Світовий досвід відновлення після конфліктів демонструє багатогранність підходів і важливість врахування соціальних, економічних і політичних особливостей кожного регіону. Кожен успішний приклад відбудови підкреслює значення адаптації стратегій до локальних контекстів, залучення міжнародної підтримки та активної участі місцевих громад. Разом із цим, аналіз менш успішних кейсів показує, що нехтування соціальною інтеграцією, відсутність координації між державою та міжнародними партнерами або ж прорахунки у довгостроковому плануванні можуть звести нанівець зусилля відновлення.

З огляду на виклики, які стоять перед Україною у світлі масштабних руйнувань, заподіяних війною, **метою цієї статті** є аналіз світового досвіду відбудови після конфліктів з метою формування рекомендацій для планування, реалізації та оцінки повоєнної реконструкції нашої країни. Особливу увагу приділено значенню міжнародної допомоги, ролі політичної волі, участі громадянського суспільства та впровадженню комплексного підходу до відновлення.

Формування цілей статті (постановка завдання).

У цьому дослідженні використано метод аналізу вторинних даних, зокрема наукових статей, звітів міжнародних організацій та історичних кейсів. Вибрані приклади країн – Німеччина, Італія, Польща, Фінляндія, Балкани, Непал і Лівія – розглянуто з метою ідентифі-

кації ключових факторів успіху та викликів у процесі повоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Один з ключових аспектів повоєнної відбудови полягає в пошуку моделі, яка одночасно вирішує численні проблеми гуманітарного характеру, реконструкції знищеної інфраструктури, і забезпечує пошук не лише джерел фінансових та матеріальних ресурсів, але й ефективного їх розподілу. Проведений аналіз світового досвіду показує, що успішна відбудова залежить від низки ключових чинників (рис. 1). Одним із найважливіших факторів є міжнародна підтримка. Наприклад, План Маршалла, реалізований у Німеччині після Другої світової війни, забезпечив фінансову та технічну допомогу, яка стала каталізатором для реконструкції інфраструктури та економічного зростання. До грудня 1951 р. США виділили понад 1,3 мільярда доларів для реконструкції Німеччини. Ця фінансова допомога була спрямована не лише на фізичне відновлення зруйнованих об'єктів, а й на запуск економічних реформ, які сприяли розвитку ринкової економіки. Ефективність такої підтримки залежить від її координації з національними програмами, а також від прозорості у використанні виділених ресурсів.

Реалізація плану Маршалла хоча й стала поштовхом для економічного розвитку постраждалих країн, зокрема Німеччини та Італії, але саме зміна політичного режиму, стала політична воля, довіра до урядових інституцій, грамотна монетарна політика, мінімізація бюджетів держави та місцевих органів влади, дали змогу впровадити реформи для відновлення країн. Тому *політична воля* або спроможність уряду забезпечити стабільність і приймати стратегічні рішення є вирішальною у процесі повоєнної відбудови (див. рис. 1). Успішне впровадження реформ, як це було в Німеччині, де економічне «диво» забезпечили лібералізація, демонополізація та стимулювання конкуренції, стало можливим завдяки стабільній політичній позиції уряду. Важливу роль у цьому відіграє здатність державних інституцій діяти стратегічно та впроваджувати реформи, спрямовані на довгострокову стабільність.

Соціальна згуртованість (див. рис. 1) також є критично важливою для успіху відбудови. У Фінляндії, наприклад, активне залучення громад до відновлення житлового фонду та соціальної інфраструктури сприяло не лише швидшій реконструкції, а й формуванню довіри до влади та зміцненню соціальної стабільності.

Рис. 1. Узагальнені фактори успіху повоєнної відбудови

Джерело: складено авторами на основі літературного огляду

Участь місцевих громад у таких проєктах є запорукою їхньої ефективності та запобігає потенційним конфліктам у майбутньому.

Швидке відновлення інфраструктури є не менш важливим чинником забезпечення нормального функціонування економіки та соціальної сфери (див. рис. 1). Наприклад, досвід відбудови Італії, де основна увага була зосереджена на відновленні транспортної інфраструктури та модернізації промисловості дозволила стабілізувати економіку, створити нові робочі місця та стимулювати зростання. Тому інвестиції в інфраструктуру повинні бути пріоритетом на ранніх етапах відбудови, оскільки вони забезпечують базу для подальшого розвитку.

Окремим важливим аспектом післявоєнної відбудови є *інтеграція постконфліктного населення*, що включає підтримку переселенців, жертв насильства, ветеранів війни та інших вразливих груп. Наприклад, у Непалі програми реабілітації допомогли постраждалим адаптуватися до нових умов життя та відновити соціальну стабільність. Забезпечення доступу до житла, працевлаштування та психологічної допомоги є фундаментальними елементами цього процесу.

Узагальнення світового досвіду показує, що успішна відбудова після конфліктів є складним процесом, який потребує координації зусиль національних і міжнародних інституцій, залучення громадянського суспільства та реалізації ефективних програм економічної й соціальної адаптації. Однак кожен кейс має свої унікальні виклики, зумовлені масштабами руйнувань, географічними, політичними та соціально-економічними особливостями. Україна, яка зазнала безпрецедентних втрат через повномасштабну війну, стикається з низкою специфічних викликів, які потребують комплексного підходу для їх подолання.

1. Масштаби руйнувань житлового фонду, транспортної та енергетичної інфраструктури, промислових об'єктів. Значні території залишаються непридатними для проживання через триваючі воєнні дії, мінування та екологічні наслідки війни. Зруйновані підприємства та аграрні угіддя створюють додаткові перешкоди для економічної активності. Такий масштаб руйнувань вимагає залучення значних фінансових і технічних ресурсів для оцінки та ліквідації наслідків.

2. Аналіз та узагальнення світового досвіду відбудови дозволяє зробити висновки, що наявність зовнішньої підтримки, її рівень та обсяг відіграють, безумовно вагомий роль у відновленні, адже вона є джерелом і допомогою на початку відновлення, проте спроможність освоювати кошти ефективно та раціонально, на пряму залежить від майстерності країн реципієнтів, які стали на шлях відбудови. Хоча Україна вже отримує значну підтримку від міжнародних організацій і партнерів, відсутність єдиної стратегії та координації між національними і зовнішніми програмами призводить до неефективного використання ресурсів. Наприклад, дублювання проєктів чи недостатня інтеграція міжнародних ініціатив у місцеві програми можуть уповільнити відновлення.

3. Політична нестабільність чи поляризація в умовах війни може негативно вплинути на процес відновлення. При цьому недовіра до державних інституцій і неефективне управління ресурсами збільшують ризики корупції. Крім того, недостатня підготовка дер-

жавних службовців до роботи в умовах кризи і плінність кадрів ускладнюють реалізацію комплексних проєктів відбудови.

4. Війна вкрай негативно позначилась на чисельності працездатного населення через міграцію, мобілізацію та втрати серед громадян. Високий рівень еміграції кваліфікованих фахівців створює загрозу дефіциту кадрів у ключових галузях, які мають бути основою для відновлення країни. Отже, в підсумку, перше і основне – це потреба у людському ресурсі, повернення людей в країну із гарантіями безпечного проживання та економічного зростання. Це також розбудова системи освіти, яка почала руйнуватися з часів пандемії, розвиток наукоємних секторів економіки, що дасть змогу в найкоротший час отримати кваліфікованих фахівців, які допоможуть відбудувати державу.

5. Україна стикається з масштабною кризою внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які потребують житла, роботи та інтеграції у нові громади. Крім того, психологічні наслідки війни є серйозною загрозою для здоров'я населення. Недостатнє фінансування програм реабілітації і відсутність комплексного підходу можуть уповільнити адаптацію постраждалих.

6. Зруйнована інфраструктура, розрив логістичних ланцюгів і втрата експортних можливостей значно обмежують економічну активність. Додатковий виклик полягає у необхідності залучення інвестицій, які будуть спрямовані не лише на відбудову, а й на модернізацію економіки.

7. Масштабні руйнування та військові дії спричинили серйозні екологічні проблеми, включаючи забруднення ґрунтів, води та повітря. Очищення територій від мін і відновлення екосистем є довгостроковими викликами, які потребують комплексного підходу.

Аналіз світового досвіду та оцінка викликів, що постали перед Україною, свідчать про багатогранність і масштабність завдань, які необхідно вирішити для успішної повоєнної відбудови. Важливо, щоб цей процес не лише компенсував завдані війною втрати, а й створював умови для сталого розвитку, модернізації економіки та інтеграції в європейський і глобальний простір. Враховуючи специфіку ситуації, Україна має орієнтуватися на найкращі практики, адаптуючи їх до власних реалій. Відносно швидкому відновленню країни сприятимуть комплексна оцінка поточної ситуації, розробка стратегічних документів, з урахуванням досвіду та факторів успіху країн у відбудові після конфліктів, затвердження програм по їх реалізації, ефективне планування та контроль витрат, що допоможе принаймні мінімізувати корупцію і зосередити зусилля на ключових галузях.

Одним із першочергових завдань залишається налагодження ефективної координації міжнародної допомоги. Необхідно продовжувати роботу над прозорістю та ефективністю використання ресурсів. Важливо інтегрувати міжнародні програми у національні ініціативи, зберігаючи регулярний моніторинг результатів.

Швидке відновлення критичної інфраструктури має залишатися пріоритетом. Транспортна мережа, енергетична система та промислові об'єкти є основою для відновлення економічної активності. Україна може врахувати досвід Італії, яка зробила акцент на модернізації транспортної мережі для стимулювання економічного зростання.

Особливу увагу необхідно приділити соціальним програмам, спрямованим на підтримку постраждалих. Ключовими аспектами є забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб (ВПО), їхнє працевлаштування та інтеграція у нові громади. Досвід Непалу демонструє ефективність реабілітаційних програм для жертв конфліктів, зокрема підтримки психологічного здоров'я.

Підтримка економіки має зосереджуватися на створенні сприятливих умов для малого та середнього бізнесу, залученні інвестицій та розвитку інноваційних галузей. Післявоєнна активізація підприємництва має стати рушієм відновлення економіки та створення нових робочих місць. Успішна реконструкція передбачає застосування комплексного підходу, який включає інвестиції в інфраструктуру, створення сприятливих умов для бізнесу та інтеграцію інноваційних рішень [18–19]. Серед стратегій, які довели свою ефективність в інших країнах, можна виділити лібералізацію економіки, активізацію державних і приватних інвестицій, а також покращення регуляторного середовища для підприємств. Експортоорієнтовані виробництва можуть стати рушієм економічного зростання, якщо врахувати стандарти європейського ринку.

Окремим викликом є екологічна відбудова. Забруднення довкілля та зруйновані екосистеми потребують довгострокових програм очищення територій, відновлення природних ресурсів та впровадження «зелених» технологій. Це сприятиме як екологічній, так і економічній стійкості.

Успішне відновлення України залежить від здатності об'єднати міжнародну підтримку, стратегічне планування та участь громад. Такий підхід не лише компенсує втрати, а й створить основи для сталого розвитку, соціальної стабільності та інтеграції до європейського простору.

Висновки. Повоєнна відбудова України є одним із найбільш складних і амбітних завдань, з якими колинебудь стикалася країна. Масштаб руйнувань, викли-

каних війною, вимагає величезних ресурсів, чіткої стратегії та злагоджених дій на всіх рівнях. Залучення міжнародного досвіду, адаптація успішних моделей реконструкції та врахування специфічних потреб українського суспільства є ключовими елементами цього процесу.

Світовий досвід демонструє, що успішна відбудова залежить від багатьох чинників, серед яких: міжнародна підтримка, ефективна координація зусиль, політична стабільність, активізація участі регіонів, залучення місцевих громад, а також врахування соціальних і екологічних аспектів. Уроки Німеччини, Італії, Фінляндії, Польщі, Непалу та інших країн доводять, що ключем до успіху є стратегічне планування, прозорість і цілеспрямованість дій.

Для України важливо орієнтуватися на комплексний підхід, який поєднує відновлення зруйнованої інфраструктури із соціальною реабілітацією, економічним розвитком і модернізацією. Це передбачає створення умов для повернення людських ресурсів, активну підтримку постраждалих, залучення інвестицій, розвиток наукоємних секторів економіки та впровадження інноваційних технологій.

Значну роль відіграватимуть міжнародні партнери, чия допомога стане катализатором для запуску реформ. Водночас, спроможність України ефективно освоювати надані ресурси визначатиме, наскільки швидко та успішно країна зможе вийти на шлях сталого розвитку. Врахування географічних, економічних, демографічних і екологічних особливостей України, а також зміна просторової моделі розвитку дозволять закласти основи для модернізованого суспільства.

Загалом, відбудова України має стати не лише процесом ліквідації наслідків війни, але й можливістю для створення нової держави – сучасної, технологічної, соціально згуртованої та інтегрованої у світовий економічний простір. Це вимагатиме колосальних зусиль, але також відкриє перед Україною унікальні можливості для євроінтеграційних перетворень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонюк Д., Жуков В. Принципи успішного повоєнного відновлення України та її регіонів: фінансова підтримка, контроль і громадська участь. EUROPEAN PERSPECTIVE: міждисциплінарний дискурс у контексті сучасних викликів і можливостей: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 29 лютого 2024 р.). / Заг. ред. та упорядк.: Цимбалюк І.О. Луцьк : Вежа-Друк, 2024. С. 93–97.
2. Горошкова Л. А., Антонюк Д. А., Васильєва О. О. Методологічні засади оцінки упущеної вигоди. *Економічний вісник Університету Григорія Сковороди в Переяславі*. 2022. № 52. С. 181–191. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X2022-52-181-191>
3. Горошкова Л., Антонюк Д., Меньшов О. Перспективи відновлення інфраструктури України на засадах сталого розвитку в умовах війни та повоєнного відновлення країни. EUROPEAN PERSPECTIVE: міждисциплінарний дискурс у контексті сучасних викликів і можливостей: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 29 лютого 2024 р.). / Заг. ред. та упорядк.: Цимбалюк І.О. Луцьк : Вежа-Друк, 2024. С. 185–190.
4. План Джорджа Маршала. Цей день і історії. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0605M/>
5. Braae E., Riesto S., Steiner H., Tietjen A. European mass-housing welfare landscapes. *Landscape Research*. 2022. № 46(4). P. 451–455. DOI: <https://doi.org/10.1080/01426397.2021.1914568>
6. Guttal S. The politics of post-war/post-conflict reconstruction. *Development*. 2005. № 48(3). P. 73–81. DOI: <https://doi.org/10.1057/palgrave.development.1100169>
7. Kamau S., Rambo C., Mbugua, J. Influences of community participation on school infrastructure policy implementation and performance of construction projects. *Open Journal of Social Sciences*. 2021. № 09(03). P. 173–187. DOI: <https://doi.org/10.4236/jss.2021.93012>
8. Banatvala N., Zwi A. Public health and humanitarian interventions: developing the evidence base. *BMJ*, 2000. № 321(7253). P. 101–105. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmj.321.7253.101>
9. Monk D., Mundy J. The post-conflict environment. 2014. DOI: <https://doi.org/10.3998/mpub.5960287>.
10. Suhaiban H., Grasser L., Javanbakht A. Mental health of refugees and torture survivors: a critical review of prevalence, predictors, and integrated care. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2019. № 16(13). DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph16132309>

11. Heydemann S. Civil War, Economic Governance & State Reconstruction in the Arab Middle East. *Daedalus*, 2018. № 147(1). P. 48–63. DOI: https://doi.org/10.1162/daed_a_00473
12. Neto A. S. Limits and Possibilities of the United States Military in Post-Conflict Reconstruction and Stabilization. 2020. DOI: <https://doi.org/10.31237/osf.io/6syw3>
13. Ren Y. Root Causes of Conflict in the Middle East Analysis and Solutions to the Conflicts. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*, 2023. № 28(1). P. 252–257. DOI: <https://doi.org/10.54254/2753-7048/28/20231353>
14. Вовченко О., Петренко Н. Консенсусний підхід до відновлення економіки Європи після другої світової війни. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 3. С. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765x/2023-3-5>.
15. Гринів В., Клепанчук О. Роль інвестиційних процесів у післявоєнній відбудові торговельної галузі України. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2023. № 2. С. 179–188. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-24>
16. Пікуля Т. О. Основні правові форми та механізми повоєнної відбудови України. *Київський часопис права*. 2023. № 3. С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.3.4>
17. Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>
18. Антонюк Д.А., Антонюк К.І., Жуков В.В., Кулик Д.М. Післявоєнне відновлення підприємництва в Україні: стратегії, інструменти та ризик-менеджмент. Підприємництво та комерційна логістика в умовах військової та поствійськової трансформації України та конвергенції з ЄС: колективна монографія / за заг. ред. Т.С. Павлюк. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. С. 6–32. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/19235/1/0058718.pdf>
19. Belinska, Y., Matvejiuk, L., Shmygol, N., Pulina, T., & Antoniuk, D. EU agricultural policy and its role in smoothing the sustainable development of the EU's agricultural areas. *In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. 2021. Vol. 628. No. 1.

REFERENCES

1. Antoniuk D., Zhukov V. (February 29, 2024) Pryntsypy uspishnoho povoiennoho vidnovlennia Ukrainy ta yii rehioniv: finansova pidtrymka, kontrol i hromadska uchast [Principles of successful post-war reconstruction of Ukraine and its regions: financial support, control and public participation]. EUROPEAN PERSPECTIVE: Interdisciplinary Discourse in the Context of Modern Challenges and Opportunities: Collection of Abstracts of the VI International Scientific and Practical Conference. Lutsk. pp. 93–97. (in Ukrainian)
2. Horoshkova L. A., Antoniuk D. A., Vasylieva O. O. (2022) Metodolohichni zasady otsinky upushchenoi vyhody [Methodological framework for assessing lost profits]. *Ekonomichnyi visnyk Universytetu Hryhoriia Skovorody v Pereiaslavi – Economic Bulletin of the Hryhoriia Skovoroda University of Pereiaslav*, vol. 52. pp. 181–191. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X2022-52-181-191> (in Ukrainian)
3. Horoshkova L., Antoniuk D., Menshov O. (February 29, 2024) Perspektyvy vidnovlennia infrastruktury Ukrainy na zasadakh staloho rozvytku v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia krainy [Prospects for Restoring Ukraine's Infrastructure on the Basis of Sustainable Development in the Context of War and Post-War Reconstruction]. EUROPEAN PERSPECTIVE: Interdisciplinary Discourse in the Context of Modern Challenges and Opportunities: Collection of Abstracts of the VI International Scientific and Practical Conference. Lutsk. Pp. 185–190. (in Ukrainian)
4. George Marshall's plan. This day and the stories. Available at: <https://www.jnsm.com.ua/h/0605M/>
5. Braae E., Riesto S., Steiner H., Tietjen A. (2021). European mass-housing welfare landscapes. *Landscape Research*, vol. 46(4), pp. 451–455. DOI: <https://doi.org/10.1080/01426397.2021.1914568>
6. Guttal S. (2005). The politics of post-war/post-conflict reconstruction. *Development*, vol. 48(3), pp. 73–81. DOI: <https://doi.org/10.1057/palgrave.development.1100169>
7. Kamau S., Rambo C., Mbugua J. (2021). Influences of community participation on school infrastructure policy implementation and performance of construction projects. *Open Journal of Social Sciences*, vol. 09(03), pp. 173–187. DOI: <https://doi.org/10.4236/jss.2021.93012>
8. Banatvala N., Zwi A. (2000). Conflict and health: public health and humanitarian interventions: developing the evidence base. *BMJ*, vol. 321(7253), pp. 101–105. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmj.321.7253.101>
9. Monk D., Mundy J. (2014). The post-conflict environment. DOI: <https://doi.org/10.3998/mpub.5960287>
10. Suhaiban H., Grasser L., Javanbakht A. (2019). Mental health of refugees and torture survivors: a critical review of prevalence, predictors, and integrated care. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, vol. 16(13). DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph16132309>
11. Heydemann S. (2018). Civil War, Economic Governance & State Reconstruction in the Arab Middle East. *Daedalus*, vol. 147(1), pp. 48–63. DOI: https://doi.org/10.1162/daed_a_00473
12. Neto A. S. (2020). Limits and Possibilities of the United States Military in Post-Conflict Reconstruction and Stabilization. DOI: <https://doi.org/10.31237/osf.io/6syw3>
13. Ren Y. (2023). Root Causes of Conflict in the Middle East Analysis and Solutions to the Conflicts. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*, vol. 28(1), pp. 252–257. DOI: <https://doi.org/10.54254/2753-7048/28/20231353>
14. Vovchenko O., Petrenko N. (2023). Konsensusnyi pidkhid do vidnovlennia ekonomiky Yevropy pislia druhoi svitovoi viiny [A consensus approach to the recovery of the european economy after the second world war]. *Kyivskyi Ekonomichnyi Naukovyi Zhurnal – Kyiv Economic Scientific Journal*, vol. 3, pp. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765x/2023-3-5> (in Ukrainian)
15. Hryniv V., Klepanchuk O. (2023). Rol investytsiinykh protsesiv u pislivoiennii vidbudovi torhovelnoi haluzi Ukrainy [The role of investment processes in the post-war reconstruction of the Ukrainian trade industry]. *Modeling the Development of the Economic Systems*, vol. 2, pp. 179–188. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-24> (in Ukrainian)
16. Pikulia T. O. (2023). Osnovni pravovi formy ta mekhanizmy povoiennoi vidbudovy Ukrainy [Main legal forms and mechanisms of post-war reconstruction of Ukraine]. *Kyivskyi chasopys prava – Kyiv Journal of Law*, vol. 3, pp. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.3.4> (in Ukrainian)
17. Khmarska I., Kucheriava K., Klimova I. (2022). Osoblyvosti pislivoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy [Peculiarities of post-war economic recovery in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31> (in Ukrainian)

18. Antoniuk D. A., Antoniuk K. I., Zhukov V. V., Kulyk D. M. (2024). Pisliavoienne vidnovlennia pidpriemnytstva v Ukraini: stratehii, instrumenty ta ryzyk-menedzhment [Post-war business recovery in Ukraine: strategies, tools and risk management]. *Pidpriemnytstvo ta komertsiiina lohistyka v umovakh viiskovoi ta postviiskovoi transformatsii Ukrainy ta konverhentsii z YeS: kolektyvna monohrafiia* [Entrepreneurship and Commercial Logistics in the Context of Ukraine's Military and Post-Military Transformation and Convergence with the EU: A Collective Monograph]. Zaporizhzhya, pp. 6–32. Available at: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/19235/1/0058718.pdf> (in Ukrainian)

19. Belinska Y., Matvejciuk L., Shmygol N., Pulina T., & Antoniuk D. (2021). EU agricultural policy and its role in smoothing the sustainable development of the EU's agricultural areas. *In IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, vol. 628, no. 1.